

Správa o činnosti pedagogického klubu

1. Prioritná os	Vzdelávanie
2. Špecifický cieľ	1.1.1 Zvýšiť inkluzívnosť a rovnaký prístup ku kvalitnému vzdelávaniu a zlepšiť výsledky a kompetencie detí a žiakov
3. Prijímateľ	Obchodná akadémia, Komenského 3425/18, 075 42 Trebišov
4. Názov projektu	Zvýšenie kvality vzdelávania v Obchodnej akadémii v Trebišove
5. Kód projektu ITMS2014+	312011AGT6
6. Názov pedagogického klubu	Klub čitateľskej gramotnosti
7. Dátum stretnutia pedagogického klubu	24. 03. 2022
8. Miesto stretnutia pedagogického klubu	MS Teams
9. Meno koordinátora pedagogického klubu	PhDr. Ľubomíra Zuščinová
10. Odkaz na webové sídlo zverejnenej správy	http://www.oatv.edu.sk

11. Manažérske zhrnutie:

Vplyv nárečia na kultúru prejavu

Kľúčové slová

jazyková kultúra, dialekt, interdialekt, kultivovanie reči

Krátka anotácia

V jazykovej kultúre nášho národného spoločenstva, používaní jazyka, ovládání a kultivovaní jazykového prejavu je ešte stále čo naprávať, v čom sa zdokonaľovať. Je nutné konštatovať, že v súčasnej dobe mnohé súkromné, ale často ani verejné rečové prejavy nespĺňajú kritériá kladené na kultúrny a kultivovaný jazykový prejav. I jazyková kultúra mladej generácie je negatívne ovplyvnená nielen rozšírením a dlhodobým používaním počítačovej techniky, zmenšením záujmu o krásnu literatúru, ale aj vplyvom dialektu.

Dialekt sa definuje ako územne a funkčne vymedzený štruktúrny jazykový útvar, ktorým spontánne komunikuje autochtónne obyvateľstvo istej oblasti. Prenáša sa ústnou formou z generácie na generáciu. Slovenské dialekty jestvovali približne v takej podobe ako dnes už niekoľko storočí pred vznikom spisovnej slovenčiny. Proces vyformovania spisovného jazyka z nárečí vytvoril systémové predpoklady na lokálny vplyv nárečí na spisovný jazyk, na jeho zvukovú a pravopisnú podobu, najmä v prípade nárečí výrazne odlišných od podoby spisovného jazyka.

Ako každý jazykový útvar, aj nárečie podlieha rôznym zmenám: vedecko-technologický vývin spoločnosti, intenzita kontaktov s okolitými nárečiami, migrácia obyvateľstva, rastúci vplyv spisovného jazyka, to všetko má dosah na jeho podobu.

I keď v súčasnosti zaznamenávame zmenu funkčnej pôsobnosti tradičných dialektov, naďalej ostávajú základnou zložkou spontánnych jazykových prejavov najmä vidieckeho obyvateľstva. Sociolingvistické zistenia uvádzajú častejšie používanie interdialektu, resp. mestského dialektu. Ide o mestský jazyk, resp. mestský dialekt, ktorý sa utvoril kombináciou spisovného jazyka a príslušných nárečí, prípadne aj vplyvom iného jazyka, ak má na danú oblasť vplyv.

Na jednej strane dialekt ustupuje z hovorenej formy komunikácie, na druhej strane výraznejšie preniká do verejných písomných komunikátov (napr. webové stránky, lokálne podniky), teda do prostredia, ktoré bolo primárne vyhradené spisovnej forme jazyka. Motiváciou takéhoto procesu je úsilie o autentickosť a expresivizáciu prejavu, ale i snaha osloviť referenčnú skupinu hovoriacich, ktorí ovládajú nárečie.

Takéto prejavy často dostávajú priestor najmä v elektronických médiách, ktoré majú nepopierateľný vplyv aj na jazykové vedomie a jazykovú kultúru rozhlasových poslucháčov a televíznych divákov, na vedomie najširšej verejnosti, a teda aj mládeže.

Zemepisné polozenie východoslovenských nárečí a ním podmienený kontakt s poľskou, ukrajinskou a maďarskou jazykovou oblasťou a niektoré kolonizačné a migračné faktory spôsobili, že jednotlivé jazykové javy sa vo východoslovenských nárečiach vyvíjali inak ako v stredoslovenských či západoslovenských nárečiach. Zemplínsky dialekt i interdialekt, (ktoré sa vyznačujú o. i. prízvukom na penultime, nedostatkom kvantity, asibilovanými podobami a osobitnou výslovnosťou slabičného l, r.) ovplyvňujú i kultúru prejavu žiakov nášho regiónu, a to vo všetkých zložkách jazyka - zvukovej, gramatickej i slovníkovej.

Na základe zmapovania vplyvu nárečia na pravopis a výslovnosť žiakov našej školy je možné konštatovať, že najviac chýb robia žiaci v kvantite, pravopise i/y a prízvuku. Žiaci, ktorí ovládajú nárečia, bežne ním komunikujú, mali viac chýb determinovaných nárečím, ako žiaci, ktorí sú v menšom kontakte s nárečím. Uvedené chyby sú však podmienené aj kvalitou vedomostí žiakov zo slovenského jazyka.

Chyby v kvantite súvisia s fonematickým pravopisným princípom a zaznamenávaním jednej fonémy jednou grafémou a sú determinované charakterom krátkeho zemplínskeho nárečia.

Chyby v i/y sú zastrešené dvoma pravopisnými princípmi: gramatickým a etymologickým princípom. Determináciu týchto chýb nárečím predpokladáme v dôsledku odlišného nárečového tvaru v porovnaní so spisovným, v ktorom podľa etymologického a gramatického pravopisného princípu existuje jedna fonéma i/í a dve grafémy i/í, y/ý.

Chyby ovplyvnené pôsobením nárečia na kultúru písomného a v konečnom dôsledku i ústneho prejavu) je možné eliminovať u žiakov prostredníctvom fonetických cvičení, precvičovaním sluchovej pamäte žiakov, čo umožní presné sluchové rozlišovanie spisovných zvukov a ich grafické fixovanie bez chýb v kvantite, sluchových diktátov, precvičovaním a rozvíjaním zrakovej pamäte, uplatnením systému pravopisných cvičení, chyby v i/y podľa etymologického pravopisného princípu je možné odstraňovať prostredníctvom cvičení na odpisovanie, dopĺňacích cvičení, prostredníctvom komentovaného písania, t. j. hlasného odôvodňovania pravopisných javov, pravopisným výcvikom s využitím Pravidiel slovenského pravopisu, Krátkeho slovníka slovenského jazyka, Etymologického slovníka a pod.

Pri odstraňovaní nedostatkov spôsobených vplyvom nárečia je vhodné uplatňovať úlohy a cvičenia, ktorými môžu žiaci kultivovať reč:

- *spontánne, neuvedomovane* – v dôsledku tlaku okamžitej potreby a individuálnych rečových predpokladov účastníka komunikácie,

- *uvedomovane, usmerňovane* - poznaním a vplyvom teórie. Uvedomovaný spôsob kultivovania reči sa opiera aj o poznanie zmyslu kultivovania a jeho podmienok.

Obidva spôsoby kultivovania reči účinkujú v tom istom priestore praktického používania jazyka.

Cieľovým stavom jazykovej výchovy by malo byť tvorivé používanie spisovného jazyka v zhode s platnými jazykovými normami. Jazyk je najspoľahlivejším zrkadlom našej kultúry a meradlom stupňa jej vyspelosti.

12. Hlavné body, témy stretnutia, zhrnutie priebehu stretnutia:

- I. Analýza teoretických východísk
- II. Vyhodnotenie pravopisných chýb žiakov vznikajúcich vplyvom nárečia
- III. Diskusia o metódach a formách eliminácie chýb ovplyvnených dialektom

13. Závěry a odporúčania:

Uplatňovať metódy a formy práce s písomným i hovoreným prejavom so zameraním na elimináciu chýb ovplyvnených nárečím.

Na všetkých vyučovacích predmetoch dôsledne upozorňovať žiakov na dodržiavanie pravidiel orfografie a ortoepie spisovnej slovenčiny.

14. Vypracoval (meno, priezvisko)	PhDr. Ľubomíra Zuščinová
15. Dátum	24. 03. 2022
16. Podpis	
17. Schválil (meno, priezvisko)	Mgr. Lenka Lehončáková
18. Dátum	24. 03. 2022
19. Podpis	

Príloha:

Prezenčná listina zo stretnutia pedagogického klubu